

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van het Zaanse Huis”

Administratie: Zonnewijzerspad 8, Zaanse Schans
Commissie van redactie: Parkstraat 44, Zaandam

Verschijnt 3-maandelijks

December 1978 No. 68

Van bouwval tot ”monument”

Voor veel mensen is het restaureren en/of verbouwen van een oud huis een diep gekoesterde wens. Slechts weinigen komen er ook daadwerkelijk toe.

En dat is heel jammer, want het is werkelijk niet alleen weggelegd voor beter gesitueerden. Vaak weet men de weg niet, of denkt men: al die rompslomp. Maar zo moeilijk als men denkt, is het niet. Jammer is het ook, omdat er veel belangrijke redenen zijn om goed voor oude gebouwen in onze omgeving te zorgen. Steeds meer gaat men beseffen dat het eigen gezicht van een stad of dorp belangrijk is voor de identiteit van de bewoners. Dat eigen gezicht wordt voor een groot deel bepaald door de bebouwing die in de loop van eeuwen in een bepaald gebied is aangebracht. Oude gebouwen en oude huizen zijn voor ons de band met het verleden. Zij zijn stille getuigen van de samenleving van voorbije generaties.

Een handreiking tot de aanpak

Voor ieder die enthousiast een bouwval tot een persoonlijk paleisje wil omtoveren, of een oud huis wil restaureren of verbeteren, zijn er in principe wegen te vinden. Natuurlijk, diegene die meer geld heeft, zal zijn droom eerder verwezenlijkt zien dan iemand die de zaak bij stukjes en beetjes moet opbouwen. Maar zo gaat het nog steeds niet anders in het dagelijks leven. Het ligt in de bedoeling in de komende nummers van ANNO een aantal artikelen aan dit onderwerp te wijden. Wij willen u vanaf het begin, laten we zeggen vanaf de gedachte die bij u opkomt om uw wens te verwezenlijken, tot het moment waarop het huis gereed is, een handreiking doen. Wij willen u laten zien, waarmee u te maken krijgt, regelingen, subsidies, voorschriften, want dat zijn er vele.

Beschermd huis of niet

Oude huizen laten ons kennismaken met het ambachtelijke werk, de vormgeving, versieringswijzen, gebruikte materialen en constructies van vroeger. Dat 'vroeger' behoeft enige uitleg. Aan een 17e eeuwse pand kunnen prachtige 19e eeuwse "veranderingen" zijn aangebracht en het hangt van u, maar in belangrijke mate ook van de instanties af, welke "vroegere" staat u het huis terug brengt, de oorspronkelijke 17e eeuwse of de latere 19e eeuwse. Voor beide keuzen zijn soms argumenten aan te dragen. Wat u in ieder geval in de eerste plaats moet weten, is of het huis een zogenaamd 'monument' is.

Monumentenlijsten liggen ter inzage bij de gemeente. Ook in het kadaster vindt men aantekening van het feit of het beoogde pand als monument is geregistreerd. Wat u zich vooral moet realiseren, is dat een en ander niet van de ene op de andere dag geregeld is. Het verdient aanbeveling u uitvoerig en zorgvuldig te verdiepen in de aanpak van het project. U zoudt er als het ware een draaiboek voor moeten opstellen. Hoe wilt en kunt u uw plannen, die u samen met een deskundige hebt opgesteld, financieren, op welke subsidieregelingen u een beroep kunt doen, etc. De overheid (gemeente, provincie, rijk) heeft tijd nodig om de verbouwings en/of restauratieplannen te beoordelen. Veranderingen aan beschermde huizen behoeven bovendien altijd de goedkeuring van het Ministerie van CRM. Dan is daar de gemeentelijke bouwvergunning, het advies van de welstandscommissie, bouwtechnische en woontechnische aspecten, alsmede die m.b.t. installaties en veiligheid. Om maar wat te noemen.

Duizelt het u al? Geen nood. Zoals gezegd, het komende jaar zullen we een reeks artikelen aan deze materie wijden en alles netjes voor u op een rijtje zetten. Het onderwerp wordt gesplitst in drie onderdelen: vergunningen, subsidies en financiering, en technische uitvoering. Steeds zullen we bij elk onderdeel proberen iemand aan het woord te laten die zo'n fase al achter de rug heeft om te zien hoe die is gevaren bij beantwoording van voorkomende vragen en welke oplossingen hij/zij vond voor de problemen die zich voordeden.

Tot slot geef ik u hieronder een lijstje van instellingen die zich in onze omgeving met de onderhavige materie bezighouden.

1. **Stichting Zaaans Schoon**, Torenstraat 7, Westzaan. Tel.nr. 075 - 282173/283174.
Doelstelling: het bevorderen en documenteren van Zaaans Schoon.
2. **Stichting Frans Mars**, Torenstraat 7, Westzaan. Tel.nr. 075 - 282173/283174.
Doelstelling: behoud en beheer van karakteristieke Zaanse huizen.
3. **Vereniging Vrienden van het Zaanse Huis**, Zonnewijzerspad 8, Zaandam. Tel.nr. 075 - 169729.
Doelstelling: behoud en instandhouding van het Zaanse huis en steun aan de stichtingen Zaanse Schans en Zaaans Schoon.

Marie-Louise Tiesinga.

Van Zaans Arkadia naar Varia

Wij vangen onze taak aan met de beschrijving van het huis, toneel van leven en werken van den bewoner der Zaanstreek... Het was zijn eigen huis, hem dierbaarder dan goud, dat hij verzorgde en versierde.

Aldus Dr. Schotel in 1874.

Dat "huis" stond aan een gezellige hoofdweg, die hier "dijk" heette, of daàr "zijde". Die hoofdweg was smal, er was geen verhoogd voetpad. In vele dorpen bomen langs de sloot; men "wandelde" op de "middenweg".

Het verkeer in vele gevallen met schuiten van de melkboer of de groenteboer e.d. door de wegsloot. Er was veelal aanleiding om hetzij van de weg af, hetzij van het bruggetje af, een babbeltje te maken. Want er waren veel bruggetjes, of naar de eigen woning, of naar het pad, dat van de weg af, het land invoerde naar een boerderij of naar de molens.

Vooralsin aan de westkant van de Zaan was er aan één kant van de weg soms een open gedeelte, waardoor vele langs de Zaan gebouwde huizen een fraai uitzicht hadden op het vlakke veenland.

Toen de welvaart toenam, vaak betere huizen met zaanerven en soms met z.g. overtuinen, d.w.z. over de sloot. Op de weg was er vaak de afwisseling: nu eens een groep huizen, dan een molen.

En wat voor huizen! Ze werden "verzorgd" en "Versierd", speciaal toen de Lodewijk XV en Lodewijk XVI-stijlen werden nagevolgd. In die sfeer, die genoegelijke sfeer leefde en werkte de nijvere Zaanster, temidden van de zwaaiende wieden van zijn molens.

Wat heeft dat toch allemaal verstoord?

Op het einde van de 19e eeuw begon dat met de opkomst van de stoommachine: het verval van de molens; ook tussen de huizen staande wickendragers werden gesloopt, vaak onaangename "Gaten" achterlatend in de bebouwing, of ze werden vervangen door stenen bouwsels. Verder kroop de industriële productie vanuit het vlakke land naar de Zaan toe, waardoor ook hele stukken zanoever een ander karakter kregen. Hierbij –

het zij tussen haakjes gezegd – moeten we erkennen, de noodzaak van vooruitgang van de nijverheid. Maar we hebben het over de verstoring van het gezellige sfeervolle beeld van vroeger.

Verstoring ook vaak veroorzaakt door sloop van fraaie panden om plaats te maken voor stenen kolossen of stijlloze huizen. De wegsloot werd gedempt; de bomenrij aan de slootkant verdween; voor het bruggetje naar het pad, kwam een straatbocht in de plaats. Geen spiegeling meer van de "huisjes aan de overkant" in het water en ondanks de wegverbreding geen gezellig gewandel op de middenweg, want de auto, de vrachtauto en de bus hadden hun intrede gedaan.

Alweer, we kunnen de vooruitgang niet tegenhouden maar... het beeld van de buurt veranderde. Vele zogenaamde doorbraken moesten terwille van het verkeer worden gepleegd, daarbij sneuvelden vaak aardige pandjes.

De Zaanstreek werd opgenomen in het Rijkswegennet, iets dat ook zijn gevolgen had voor vele buurten, ook door meerdere bruggen over de Zaan, die royale toegangswegen vereisten.

Dan nog even een stap terug in de tijd: omstreeks de eeuwwisseling bouwde men nieuwe huizen nog wel van hout, maar met stenen voorgevels. Weldra verscheen de z.g. gebroken kap, maar ook die hield niet lang stand, andere stijlen werden grif toegelaten. Bij de gestadige uitbreiding van de bevolking kwam er meer behoefte aan winkels; dan viel vaak een zaanse gevel ten offer, of de gevel werd aan de onderkant opengebroken. Van harmonisch geheel werd het een varia van stijlen.

Gelukkig hebben we de Zaanse Schans, maar dat is niet voldoende.

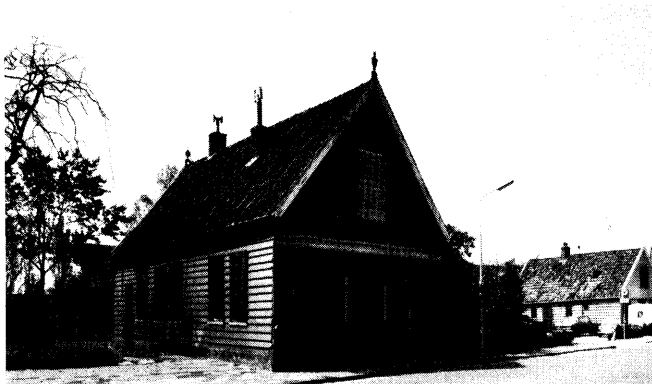
Gelukkig is hier en daar nog een Zaanse buurtje bewaard gebleven, ja, staat er op sommige plaatsen nog een juweel van een Zaanse huisje. Het is het waard om daarvoor iets te doen en ertegen te waken, dat wat we "ter plaatse" nog hebben, zou vervallen.

Wees zuinig op Uw cultureel bezit!

Ads Bouman

De vroegere wegsloot in Koog aan de Zaan.

Westzaan, de Kerkbuurt vóór het herstel (foto Monumentenzorg).

Na de renovatie van dit deel van de Kerkbuurt (foto J.P. Valk).

Behoud, restauratie en nieuwbouw in de Kerkbuurt van Westzaan.

Een van de projecten, waarbij door toedoen van de stichting "Zaans Schoon" een stukje Zaanse bouwhistorie voor verdwijning kon worden behoed, speelde zich af rondom twee houten huizen, Kerkbuurt 47 en 51 in Westzaan.

Door de sloop van een bebouwing tussen deze twee panden was een rommelig parkeerterreintje ontstaan. Het gevaar voor sloop van het noordelijke pand naderde snel, toen dit aan het einde van 1971 leeg kwam. De toenmalige gemeenteraad nam het besluit om zowel dit huis als ook het nog bewoonde pand, no. 47 te slopen en op het vrij gekomen terrein een blok van acht winkel-woonhuizen te bouwen, waarvoor de plannen al in voorbereiding waren. Het gemeentebestuur ging daarmee voorbij aan de intentie van de stichting om de panden te behouden en bood slechts aan om er de belangrijke onderdelen uit te halen. Toen Zaans Schoon daarop de project-aannemer benaderde om hem over te halen om de ideeën van de stichting te overwegen, bleek deze daar zelfs geheel achter te willen staan. Niet alle acht geplande winkels konden nl. aan de man worden gebracht. Hij bedong echter wel dat de houten panden en hun grond voor rekening van de stichting zouden komen. Daar tegenover was hij bereid om het aantal winkels terug te brengen tot vier. B & W hiervoor benaderd, bleken uiteindelijk bereid te zijn de zaak aan te houden.

Ondertussen werd bij de minster van C.R.M. de procedure aanhangig gemaakt om het belangrijke 17de eeuwse pand, no 47, op de monumentenlijst geplaatst te krijgen. Daarop werd spoedig positief gereageerd. De burgemeester was hierover ontstemd, omdat dit het gemeentebestuur in een dwangpositie zou plaatsen. Tenslotte werd onder twee voorwaarden overeenstemming bereikt: De nieuwbouw en de restauraties dienden tegelijkertijd aangepakt te worden, op straffe van het niet doorgaan van het gehele plan. Dat leek voor de stichting geen probleem, omdat gegadigden zich al hadden gemeld. Weliswaar trok één ervan zich terug, maar de huidige bewoner van het pand 51, de heer de Nijs, pakte daarna de zaken voortvarend aan. Ook dit pand werd alsnog op de monumentenlijst geplaatst. Daarmee was aan de doelstelling, het behoud van Zaans schoon voldaan. De tweede voorwaarde van de gemeente betrof de vermeende schade die de nieuwbouw zou onder-

vinden door het handhaven van de oude "krotten". Hierdoor moest de stichting zich op geheel ander terrein begeven dan in haar doelstelling ligt opgesloten, nl. het vormgeven aan een nieuwbouwplan. Een van de leden van de stichting wist de hoofdlijnen hiertoe aan te geven, waarna met enige begeleiding van de stichting de architect de plannen verder afrondde. De hoofdgedachte daarbij was om de voorgevels van de nieuwbouw terugliggend (inverdan) te bouwen, zodat het accent bleef liggen op de twee houten panden. De realisering van de plannen geeft wel aan dat ook deze opgave tot een goed einde werd gebracht.

Er was nog een hindernis die genomen moest worden. Dat waren de juridisch-notariële problemen. Gedurende de gehele operatie dreigden deze kwesties steeds weer de voortgang te stagneren. Ten eerste was er de contractuele verplichting om de 3 werken tegelijk uit te voeren. Toen de eerste gegadigde voor no. 47 zich na een lange bedenktijd terugtrok werd de toestand enigszins kritiek. Gelukkig meldde zich toen als spoedig de familie Broersma als gegadigde en kon de restauratie tot uitvoering komen. Voorts waren er problemen over de bereikbaarheid van de bovenwoningen.

Door foutief uitzetten kwamen er moeilijkheden. Maar de meeste moeite kostte het om een bevredigende oplossing te vinden voor het recht van overpad voor de eigenaar van het naast no. 51 liggende garagebedrijf.

Uiteindelijk werden alle problemen opgelost, mede dankzij de grote zelfwerkzaamheid van de eigenaar-bewoners van de restauratiepanden. Het resultaat van alle werk: het aanzicht bij het binnenkomen van Westzaan is zeer verfraaid en twee Zaanse huizen zijn door de restauratie van de sloop gered.

S. de Jong.

Vereniging „Vrienden van het Zaanse Huis”

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967

Secr.: R. de Hoog, Zonnewijzerspad 8, Zaandam

Penningmeester: J. Benjamin, T. Slagterstraat 1, Westzaan

Postgiro 742899 ten name van:

Penningm. Ver. Vrienden v.h. Zaanse Huis, Westzaan.

Financieel overzicht 1977/78 van de Vereniging Vrienden van het Zaanse Huis

Saldo 1.10.77	F. 19123,61	Kosten verzending Anno	F. 859,35
	„ 500,--	Drukkosten Anno	„ 4368,--
Contributie leden	F. 18623,61	Sociale Werkvoorziening	„ 251,01
Mappen etc.	„ 16546,87	Papier etc.	„ 158,50
Verkoop kalenders	„ 708,70	Kosten bestuursleden	„ 121,19
winst van 100 stuks	„ 515,--	Diversen	„ 185,60
Rente	„ 627,91	Overgemaakt Stichting Zaanse Schans	„ 15000,--
		Saldo	„ 16078,44
	<hr/>		
	F. 37022,09		F. 37022,09

Jaarverslag 1977-1978

De belangrijkste gebeurtenis van dit verenigingsjaar was, dat op de bijzondere ledenvergadering van 12 december 1977 goedkeuring verleend werd om de statuten van de vereniging te wijzigen. Hierdoor werd de mogelijkheid geschapen de doelstellingen van de vereniging aanmerkelijk te verbreden. De aandacht, die tot nu toe altijd op de Zaanse Schans gericht was, kon zich daarmee voortaan ook gaan uitstrekken tot alle historische panden in de gehele Zaanstreek. Een naamsverandering van de vereniging was dientengevolge noodzakelijk geworden. Jammer, dat door die ruimer geworden doelstelling het ledental niet met sprongen omhoog is gegaan. Vermelde het vorige jaarverslag, dat het septemhernummer van Anno naar 1009 adressen werd verzonden; Anno is nu maar in 992 brievenbussen terecht gekomen. Een achteruitgang van 17 leden derhalve. Daar dient dus nodig verbetering in te komen.

Terwijl tot voorkort Anno geheel geredigeerd werd door onze voorzitter, de Heer Bouman, is er nu een redactiecommissie in het leven geroepen. Deze commissie zal mettertijd de verzorging van ons blad geheel op zich nemen. Een wijziging in opzet en uiterlijk zal een mogelijk gevolg kunnen zijn.

Ook dit jaar heeft een groep Westfriezen een bezoek aan de Schans gebracht. Een tweetal bestuursleden heeft dit gezelschap op 2 september mogen rondleiden. Het bleek, dat voor velen de Schans nog een onbekend stukje Nederland was.

Nieuwe leden heeft dit bezoek helaas niet opgebracht. Het is U bekend, dat meer leden meer inkomsten betekenen en dus gelden, die beschikbaar komen voor onderhoud of restauratie van Zaanse panden.

Nadat de nieuwe statuten officieel bij de notaris gepasseerd waren, heeft ook de wettelijk voorgeschreven inschrijving van de vereniging in het Verenigingsregister van de Kamer van Koophandel plaats gevonden.

Op de in het septemhernummer (nr 67) gedane oproep tot medewerking heeft de Heer Ald. Kwadijk uit Jisp zich gemeld als Correspondent voor de dorpen Wormer, Jisp en Neck. Hopelijk komen er ook uit de andere delen van de Zaanstreek nog aanmeldingen binnen. Behoudens de vele contacten tussen de leden van het dagelijks bestuur, heeft het voltallige bestuur vergaderd op 8 november, 16 januari, 17 april en 19 juni.

Deze laatste vergadering werd door de Heer S. de Jong als candidaat-bestuurslid bijgewoond. In zijn functie van bestuurslid van Zaans Schoon kan hij goed fungeren als contactpersoon tussen beide besturen.

Deze laatste vergadering werd door de Heer S. de Jong als candidaat-bestuurslid bijgewoond. In zijn functie van bestuurslid van Zaans Schoon kan hij goed fungeren als contactpersoon tussen beide besturen.

Onze 16e Jaarvergadering

Het openingswoord was omvangrijk. Op diverse punten werd later in de vergadering nog terug gekomen. I.v.m. de verruiming van de doelstelling van de vereniging vroeg de voorzitter niet alleen om medewerking voor de propaganda en de ledenwerving, maar ook om waakzaam te zijn en alles te signaleren wat maar een bedreiging kan zijn voor welk historisch pand in de Zaanstreek dan ook. Negatieve geluiden waren de geplande fabrieksuitbreidingen van Duyvis en Schoenmaker bij het Haaldersbroek en de afgewezen bouwplannen voor de omgeving van Domineestuin te Zandijk ("Plan Donker"). Positief zijn de klanken over de in Westzaan gaande zijnde restauraties van een achttal huizen.

N.a.v. het ingekomen stuk van de Werkgroep Leefbaarheid Kalf en Omgeving van 12 juni 1978, betreffende de uitbreidingen van Duyvis en Schoemaker, rijst de vraag of de Gemeenteraad al op dit schrijven gereageerd zal hebben.

Al de gesignaleerde aanslagen op het streekeigene, doen de vraag naar voren komen, of meer deskundigheid in de welstandscommissie niet een dringende wens is.

Constatering van en berichtgeving over al het wel en wee van het Zaanse schoon zal een taak moeten zijn van de correspondenten. De heren Ald. Kwadijk en B. Ijskes zullen zich met deze taak gaan belasten, resp. voor Wormer, Jisp en voor Zaan-

dam, maar er dienen zich meerdere personen voor het correspondentenschap aan te melden.

Doordat van het septemhernummer extra exemplaren zijn gedrukt, kan een propagandaactie op gang komen. Van het nog te verschijnen decemhernummer zal een bijzondere propaganda-uitgave gemaakt worden. Het bestuur hoopt daarmee een grote opgang in het ledental te bewerken. Voorstellen voor medewerking zullen de leden nog bereiken.

Als bestuurslid trad af de heer J. Kaal. Hem werd dank gebracht. Voor hem in de plaats werd benoemd de heer S. de Jong. In de functie van secretaris werd de heer R. de Hoog herkozen. In de kascommissie voor 1978-1979 zullen de heren G. de Vries en K. Kok zitting hebben.

Na 17 jaar alleen de redactie voor Anno gevoerd te hebben, zal de heer Bouman deze taak overdragen aan een redactiecommissie, waarin o.a. de heer S. de Jong zitting heeft. Laatstgenoemde bracht de visie van de commissie naar voren over vorm en opzet van Anno-nieuwestijl, hetgeen de nodige op- en aanmerkingen aan de vergadering ontlokte. Over het hoe en wat zal de commissie zich nog diepgaand dienen te beraden. Na de pauze werd door de heer Remmet Oujejan een dia-presentatie over de Schans verzorgd.